

Anti-amerikanisme?

Taler

Finn Gustavsen

Dato

14 mars 1967

Sted

Stortinget

Omstendigheter

Innlegg i utenriksdebatten

1 Jeg synes det er galt av utenriksministeren å legge så liten vekt på Vietnam-spørsmålet som han gjorde i den redegjørelsen vi nå behandler. Det er det mest brennende spørsmål i verden i dag. Uten løsning av dette spørsmålet kan menneskeheten komme opp i situasjoner av aller alvorligste karakter.

5

Når det er sagt, vil jeg også si at jeg selvfølgelig ut fra den situasjon som eksisterer, er glad for at han gjentar som det offisielle norske syn at U Thants trepunkt-forslag har tilslutning, og at han også legger vekt på at hovedprinsippene i Genève-avtalen må følges. Dette er uttalelser som alts er direkte i strid med den amerikanske regjerings politikk, og det er da godt å vite at man våger det.

Det synes hevet over debatt i nesten alle deler av verden i dag, utenom USA, at den første betingelse for en fred i Vietnam er at bombingene av Nord-Vietnam opphører, og at enhver tanke på forhandlinger er utenkelig uten det. Men til tross for dette er utviklingen i Vietnam fortsatt preget av det nye ordet

15 eskalering, opptrapping. Det synes ikke å være noen grenser for hvor langt amerikanerne vil utvide krigen. Ingen handlinger synes grusomme nok. Foruten en stadig tilstrømming av nye soldater - det begynner vel snart å nærme seg en halv million, det antall soldater USA har i Vietnam - har man utvidet krigen ved

20 mineutlegging og ved bombardement fra krigsskip mot land. I dag skriver avisene om at amerikanerne praktiserte den brente jords taktikk i går. De ødela bygninger, matvarer, hager, husdyr og til og med kjæledyr - i det hele tatt alt som kunne tenkes å bli til noe nytte for Vietcong-styrkene. Idet de benyttet perioder av godvær, øste jetjagerbombefly fra baser i Thailand tonnevis av bomber over

25 kraftstasjonen i Viet Tri, med det resultat at mektige skyer av svart og brun røyk steg opp mot himmelen til en høyde av omkring 1000 meter og kunne ses i Hanoi 50 kilometer. Hvilke utrolige menneskelige lidelser ligger det ikke bak

disse meldinger, som stammer fra våre aviser!

30

I gårsdagens aviser kunne vi likevel lese at president Johnson foran konferansen i Guam er innstilt på ytterligere å øke det militære press - for, som det heter, «å tvinge Hanoi til fredsforhandlinger». Det heter at den nye opptrappingen er et resultat av president Johnsons skuffelse over at det i forbindelse med

35 våpenhvilen i jule- og nyttårshelgen ikke lykkes å bevege Hanoi til forhandlingsbordet. Men der har da for lengst de aller fleste kommet til og sett bevis for at det er amerikanerne som gang på gang har gått til skritt som har hindret at fredsdrøftinger er kommet i gang.

40 U Thant har lagt klare bevis på bordet for at ansvaret for dette ligger på den amerikanske regjering. Det er bare ved militær reduksjon at man kan skape det minimumsgrunnlag som er nødvendig for å få forhandlinger i gang, og jeg synes man etter hvert bør kunne ta den utvikling man ser, som et bevis for at USA bare har ett ønske, nemlig gjennom militært press å tvinge motparten ikke bare
45 til forhandlinger, men til å godta USAs opplegg for det framtidige Vietnam; diktere motparten betingelser gjennom militært press. Det kan ikke være noe annet som i dag karakteriserer amerikansk politikk.

Ved siden av rent ordinær militær innsats spenner USAs virksomhet i Vietnam i
50 dag over et helt uhyggelig felt av virkemidler, som man bør ta klart avstand fra. Jeg tenker på de mange indisier - jeg skal si det så forsiktig - på at USA har gjort Vietnam til et slags eksperimentområde for nye våpen av alle slag, inklusiv bakteriologiske og kjemiske våpen. Jeg sikter til den fullstendige utryddelse av all vegetasjon og alt liv over store deler av Sør- og Nord-Vietnam; jeg sikter til at
55 tortur er satt i system - så langt man skal tro amerikansk presse - under «behandlingen», som det heter, av fanger i Vietnam. Det er en del eksempler på at amerikanske militære har vært direkte implisert i fysisk tortur, men i hovedsak overlater de vel denne del av jobben til de sørvietnamesiske soldater. Men det fritar overhodet ikke USA for ansvar om selve behandlingen utføres av soldater
60 de arbeider sammen med, og som de er overordnet; amerikanerne bruker de opplysninger som man oppnår gjennom grusomme torturmetoder, så grusomme at vi knapt har sett maken til dem siden en uhyggelig form for fascisme herjet i vår del av verden.

65 Jeg vil ikke gå mer i detaljer, men nøyer meg med å si, som jeg har sagt før, at jeg har sympati for den uoffisielle krigsforbryterprosess som skal foregå i Paris etter

initiativ av Bertrand Russel. Det er et dannet norsk Russel-råd som består av folk med ulik politisk bakgrunn og med en noe ulik vurdering av Vietnam-
70 spørsmålet og USAs politikk. Men medlemmene av dette råd har det til felles at de vil at beviselige kjensgjerninger om det som skjer i Vietnam, skal komme fram, og vi er felles om at vi vil arbeide for å spre disse opplysninger i norsk opinion.

75 Det er selvfølgelig begrenset hva Norge som et lite land kan gjøre, men jeg må igjen som tidligere minne om at det er vår plikt å synge ut, det er vår plikt å si vår mening åpent og klart, uten å pakke den inn i bomull. Det kan ikke være riktig som hr. Finn Moe sa, at det viktigste er å skape våpenhvile, ikke å angripe amerikanerne. Man kan ikke løsrive krigen fra dem som fører krigen, man må
80 angripe dem som fører en krig som blir kritisert så kraftig og med så stor grunn.

Men det har likevel vært en glede å se at stadig flere også her i Stortinget synes å forstå omfanget og rekkevidden av amerikanernes handlinger ikke bare i Vietnam, men i hele verdenspolitikken, og synes å forstå drivkreftene bak
85 amerikansk politikk. Det er gledelig når det viser seg at en undersøkelse i Sverige avslører at bare 8 pst. av befolkningen der støtter USAs politikk. Gunnar Myrdal hevder i sine oppsiktsvekkende kronikker i «Dagbladet» i desember 1966 som sin oppfatning at en tilsvarende opinion finnes i de andre skandinaviske land, og jeg tror han har fullstendig rett i dette.

90 Vårt parti og jeg selv har i det siste blitt stadig sterkere angrepet fordi vi bruker sterke ord i Vietnamspørsmålet, fordi vi inntar en antiamerikansk holdning. Det burde være helt unødvendig å gjenta det banale at vi selvfølgelig ikke har noen antifølelse overfor USAs befolkning. Det burde være unødvendig å si at vi så
95 sterkt vi kan, vil støtte det andre Amerika, som først og fremst representeres av senator Fulbright, som imidlertid åpent uttrykker sin beklagelse over at han ikke får nok støtte fra Europa. Uten at min tillit til senator Robert Kennedy er overveldende stor, vil jeg understreke at også han sier at nøkkelen til fred i Vietnam ligger i Washington, som må ta de første skritt.

100 Så til antiamerikanismen. Begrenset selvfølgelig til den politikk som føres av USAs regjering, av presidenten og hans rådgivere, de militære eksperter og de sterke kapitalkrefter bak tendensen i amerikansk politikk, mener jeg at en antiamerikansk holdning i dag er berettiget i like stor grad som det var berettiget
105 med en antitysk holdning i 30-åra. Og når det er sagt, vil jeg minne om at

historien har vist at det ikke var de som inntok en lunken holdning - som sa at vel er det konsentrasjonsleirer i Tyskland, men Hitler bygger også fine autostradaer - som fikk rett i historiens lys. Det bør man overveie når man ser utviklingen i USA og over hele verden som et resultat av USAs politikk. Historien vil ikke gi dem rett, tror jeg, som i denne sak går rundt problemene som katta rundt den varme grøten, som viser en såkalt «objektivitet» - en objektivitet som bare er kamuflasje for deres lunkenhet og frykt for å si rett ut hva de mener og dermed å kunne påvirke utviklingens gang.

115

Det er som Gunnar Myrdal skriver, at «makten over hundretusener - ja under den aktuelle krigs videre forløp kanskje millioner - menneskers liv og død er overtatt av en liten gruppe menn i Washington».

120 Vietnam er etter mitt syn bare et trekk i et meget stort bilde, og hovedtrekket er - som mange stadig hevder i dag - USAs selvbestaltede rolle som en politimann for sine interesser og for status quo i den fattige del av verden. Det er det USA som i demokratiets og antikommunismens misbrukte navn mener seg berettiget til å kunne gripe inn politisk, økonomisk og militært overalt i verden for å kunne diktere den politiske utvikling. Det samme har skjedd i land etter land, selv om konfliktene ikke er blitt så omfattende som den i Vietnam. I mange av de fattige land i verden i dag - ganske særlig i Latin-Amerika - er situasjonen den at det skal så liten innsats til fra USAs side for å holde de store uvitende og sultende folkemasser nede, og for å holde diktaturregimene oppe, at det kan ordnes med en håndfull av de 200 000 CIA-agenter som er spredd over hele verden, og hvis pengemidler mange ganger overgår det som hele den øvrige amerikanske utenrikstjeneste for øvrig har bevilninger til.

Man har vært opptatt av CIA i mange år. Det har vært lagt fram en god del kjensgjerninger, men i det siste er avsløringene blitt helt oppsiktsvekkende. CIA har hatt sine fingre - for ikke å snakke om sine dollars - med i spillet i utallige internasjonale organisasjoner, slik at noen hver av oss, kanskje alle til og med i denne sal og også jeg, har vært med på arbeid der CIA har sittet bak kulissene. Jeg har vært med på atskillig ungdomsarbeid, jeg har vært med på reiser, og jeg har vært med på ting som man har fortalt oss at det har vært snille amerikanere men mye penger som har finansiert for å hjelpe Europa. Jeg tror nok at jeg selv således har vært med på å vareta CIAs interesser, og det er jo litt bitter selvfølgelig.

140

Det mest alvorlige som er kommet fram i denne forbindelsen, er anklagene om at Den internasjonale justiskommisjon har vært en frontorganisasjon for CIA. Her har nesten hele opinionen i den vestlige verden i årevis regnet Den internasjonale justiskommisjon som en fullstendig objektiv institusjon, hvis ord
150 ble betraktet som sannferdig konklusjoner og var utgangspunkter enhver debatt. Jeg har vært interessert i dette særlig i forbindelse med Cuba, som jeg har søkt å studere helt spesielt, og jeg var, uavhengig av disse avsløringer, kommet til den faste og fulle overbevisning at justiskommisjonens konklusjoner ikke var de riktige, ikke var i samsvar med sannheten. Jeg synes at det som er
155 opplyst nå, forteller oss at vi er nødt til å revurdere de konklusjoner som Den internasjonale justiskommisjon har kommet til om forholdene mange steder i verden. Det synes å være slik - det passer jo så godt for eksempel med Cuba, med Tibet og andre - at de konklusjoner man kommer fram til, er de man innen CIA, Pentagon og i Washington ønsker at man skal komme fram til for at det
160 kan danne grunnlaget for et forsvar av USAs politikk. Jeg synes det er andre enn oss som burde se dypt alvorlig på disse spørsmål.

Det har også gjort stort inntrykk at det hevdes av grunnleggeren og lederen av organisasjonen Amnesty International at også den var infiltrert via
165 juristkommisjonen, som igjen var infiltrert av CIA. Jeg har vært blant dem som fra første stund av har sluttet opp om enhver henvendelse fra organisasjonen Amnesty International, som jeg har hatt tro på utførte et iherdig og redelig arbeid over hele verden, i østlige land som i vestlige land, i rike land som i fattige land, for å frigjøre og bedre forholdene for politiske fanger. Et stort antall
170 mennesker i vårt land og andre land over hele verden har utrettet et iherdig arbeid på humanistisk grunnlag, og så kan man altså sikkert også her trekke den slutning at bak har de samme dollarkreftene stått. Jeg har selv prøvd å gjøre min innflytelse gjeldende i et land hvor jeg kjenner folk på toppen, for etter henvendelse fra Amnesty International, å undersøke forholdene for politiske
175 fanger, og da er det ikke godt å vite at disse opplysningene om forholdene for politiske fanger i land som USA ikke liker, kan være produsert, inspirert og finansiert av CIA.

Selvfølgelig virker det sterkt på mange at vi bruker et så kraftig språk overfor
180 USA og åpent sier at en antiamerikansk holdning i dag er riktig. Det virker sterkt fordi de fleste av oss er vokst opp med og har lært at USA stod som et ideal og et eksempel, at USA var eksponent for den vestlige form for demokrati. Vi takket USA for dets innsats under krigen, og vi håpet at dette landet med sine

185 tradisjoner, sine økonomiske ressurser, ville bli en positiv faktor i verdensutviklingen. Også jeg trodde en gang at det var på den siden - om man måtte velge side - at vi hørte hjemme.

Det er dette syn, det er denne holdning til USA som stadig flere har måttet reagere på. Min konklusjon er at USA i dag ikke fortjener å stå som noe ideal eller eksempel, og verken fortjener å være leder for den såkalte frie verden eller fortjener det norske folks og de norske myndigheters sympati, direkte oppslutning og støtte bl.a. gjennom vårt medlemskap i NATO.

195 Gunnar Myrdal sier det slik - han viser til antiamerikansk holdning:

«Det finnes gode grunner til dette. Amerika er ikke bare det største og viktigste av mine to åndelige fedreland. Det har også alvorligere indre problemer å slås med. De veier som dets regjerings utenrikspolitikk har slått inn på er overordentlig farlige både for nasjonen og verden. Da jeg inderlig deler de amerikanske idealer og opplever landets problemer som mine egne, taler jeg ikke i vrede, men med sorg og frykt.»

Jeg innrømmer at jeg har mer vrede enn Myrdal, men i hovedsak er jeg enig i hans ord. Jeg synes det står ganske klart i dag at kapitalkreftene spiller en enorm rolle for utviklingen i verden, og ganske særlig i den fattige del av verden. Jeg tror det er et riktig utgangspunkt for å vurdere drivkreftene bak USAs politikk å vite at USAs befolkning bare utgjør 6 pst. av verdens befolkning, men USA rår over 60 pst. av alle de tilgjengelige økonomiske ressurser i verden. Der tror jeg nøkkelen til forståelse av Vietnam-krigen og mange andre ting ligger. Jeg tror at hoveddrivkraften i USAs politikk i dag dessverre er å bevare dette rikdomsprivilegium. Jeg tror det er å hindre politisk, sosial og økonomisk omveltning og framgang i de fattige nasjoner og gjøre dette ved sin økonomiske og politiske innflytelse og med sin overveldende militære makt.

215 Jeg sier ikke dette fordi jeg mener at det skal skapes en militær motvekt mot USAs verdensherredømme, og jeg mener uttrykket «verdensherredømme» i dag er riktig. Jeg tror ikke på militære midler i denne forbindelse eller i andre forbindelser. Men det er også en illusjon å tro at det er mulig å skape noen militær motvekt til USA. De mange beklagelige og uhyggelige tendenser i USAs politikk i dag kan bare bekjempes med politiske midler. Men skal man nå noen veg i denne kampen, nytter det ikke med nøkterne, runde formuleringer, men

225 bare ved å kalle en spade for en spade, bare ved å synge ut om sin harme, ikke alltid bare være «realistisk», som det så ofte heter blant politikere, men la sin avsky og vrede komme til uttrykk uansett om man er politiker.

Jeg mener at Norge har sviktet fra vi gikk inn i NATO, fra vi i 1952 sluttet opp om kolonikrigen i Vietnam, og framtil i dag. Vi har opprettholdt vår nære
230 lojalitet til USA, vi har i økende grad bøyd oss inn under USAs militære integrasjon og dets militære verdensherredømme, og vi står i vår del av verden i virkeligheten som en militær base for USA. Vi har sviktet de fattige folk i verden, hvis hovedmotstander i dag er dette umåtelig rike og mektige USA.

235 Jeg skal ikke komme særlig inn på vårt lokale forhold til NATO i dag, ikke så mye på integrasjonsproblemene, opprustningen også i vårt lille land, i vår målestokk. Jeg står på det jeg sa i forrige utenriksdebatt, og jeg må si at det var med den aller største glede at det innviklet meg i en fire ukers debatt med en av de ledende utenrikspolitiske kommentatorer i Norge. Jeg ser med glede tilbake
240 på resultatet av denne debatt.

Jeg vil bare nøye meg med som før å oppfordre Stortingets medlemmer til å interessere seg for Norges militærpolitikk. Den interessen er helt bagatellmessig i denne sal. Man er vant til at de viktigste spørsmål i norsk militærpolitikk
245 avgjøres av militærkomiteen i samarbeid med departementet, og de er vel også innom den utvidede utenrikskomite, som er så demokratisk lagt opp at bare de som er 100 pst. enige i den offisielle politikk, kan være representert i denne komite.

250 Jeg vil bare si et par ord om den nye tendens som kommer til uttrykk hos så mange i dag, til at NATO nå skal bli et forhandlingsinstrument. Hr. Finn Moe sier det slik: bli et felles koordinerende organ for avspenning. - Jeg vil gjerne si like ut at jeg ikke er bundet av prestisje - ikke i NATO-spørsmål heller. Og det er mitt brennende håp at de som var ansvarlige for at Norge kom inn i NATO,
255 også kan legge prestisjen vekk. Jeg vil gjerne si at jeg mener det ærlig når jeg konstaterer at kan NATO bli et felles koordinerende organ for avspenning, kan man legge fram realiteter som viser at NATO kan gå over i en slik rolle, ja, da er jeg villig til å diskutere det, og mine standpunkter fra tidligere skal være fullstendig glemt. Men da må jeg - som jeg gjorde i Bergen forleden i den store
260 NATO-debatten og i andre forbindelser - få spørre: Når skal vi få se virkelige tegn på at det er dette som skal være det vesentlige ved NATO? Det går dog ikke

an lenger å si at vi må fortsette den militære opprustning fordi vi er underlegne. Den påstanden holder ikke. Den har ikke holdt de siste ti år. NATO og Vesten
265 med USA er Sovjet og den del av verden fullstendig militært overlegne. Da er det jeg sier: Hvis man mener at NATO skal bli et forhandlingsinstrument og bare skal tjene fredens sak ved forhandlinger, vil jeg be om de første tegn til avvikling eller reduksjon eller iallfall stans i den militære utvikling i NATO. Da vil jeg spørre: Er det ikke på tide å stanse den militære integrasjonsprosess i
270 NATO? Man har anledning til å uttale seg om det i morgen.

Jeg vil spørre: Er det ikke på tide iallfall å stanse økningen - og nå snakker jeg om realverdiøkningen - av forsvarsbudsjettet? Hvis man kan vise slike eksempler, hvis man kan vise en virkelig vilje til å redusere den militære spenning og stanse
275 opprustningen ved f.eks. bare å gi avkall på at - unnskyld at jeg sier det grovt - de såkalte Jesu-Kristi-soldater fra Vietnam skal få lov til å delta i militære øvelser i Norge, hvis man bare kunne gjøre såpass, ville det føles som et bitte lite tegn på at dette er alvorlig ment. Men hittil har man altså ikke fått det. Og da må jeg fastholde at det ikke er av prestisjemessige grunner jeg holder fast ved at NATO
280 er et instrument for krig istedenfor et instrument for avspenning, fred og forståelse mellom menneskene.

Jeg har understreket USAs enorme økonomiske ressurser. Det er helt i særklasse det rikeste land i verden. Man skulle tro dette landet skulle kunne skaffe en
285 menneskeverdig tilværelse - ja, ikke bare det, men et liv i luksus - for alle sine nærmere 200 millioner innbyggere. Så opplever man at president Kennedy slår ut med armene og sier at nå må vi tenkte på den glemte femtedel av USAs befolkning som lever på eller under sultegrensen. Og så opplever vi president Johnsons såkalte «krig mot fattigdommen», som sies å omfatte 20-25 pst. av
290 USAs befolkning. Hva forteller ikke dette oss om USA? Er det et ideal for oss? Er det slik vi bør ha det i Norge?

Man har lagt vekt på USAs indre demokrati. Man kunne snakke svært lenge om dette. Hvor mange mordere har sluppet fri i dette landet fordi de de myrdet,
295 ikke hadde den samme hudfarge? Det er én side. Hvilke refleksjoner kan man gjøre seg om demokratiet og rettstilstandene i USA når man ser dette som har skjedd i forbindelse med Kennedy-mordet, når man ser det faktum at 13 viktige vitner i saken om Kennedy-mordet har avgått ved døden under mer eller mindre mystiske omstendigheter?

USA har sitt raseproblem. Jeg vet ikke i hvor mange år vi alltid har fått høre av USAs forsvarere at «dette er innfløkt, dette er vanskelig. Norge har ikke selv noe raseproblem, og hvis dere hadde hatt det, hadde dere hatt det like vanskelig». -

305 Det er på tide, tror jeg, at man slutter å akseptere denne unnskyldning for den undertrykkelse som fortsatt finner sted av den fargede del av USAs befolkning. Ja, den ikke bare fortsetter, men den synes å tilta i styrke. Vi har eksempler fra andre deler av verden, fra det tilbakeliggende Latin-Amerika, på at det dog går an å ha en mer demokratisk holdning til raseproblemene, selv om man også der
310 har hatt og har raseproblemer.

Jeg kan ikke stå for fristelsen til igjen å si at mens USA, med veldige økonomiske ressurser, med den demokratiske bakgrunn de har, og med bare 10 pst. av sin befolkning som negre, overhodet ikke har kommet noen veg i løsningen av dette
315 spørsmål, har det fattige, lille Cuba, 100 km unna, løst raseproblemet i løpet av to år, og det løste også sultens problemer i løpet av noen få år. Og på hvilken side står Norge?

Man sier at USA hjelper de fattige land. Den siste som snakket om det her i salen
320 var den ærede utenriksminister, som utnyttet vår korte, men positive debatt om hjelp til India ved å propagandere for USA ved å si at ikke noe land har hjulpet India så mye som USA. Nei vel, det er rett at USA har sendt mer korn til India enn noe annet land i løpet av de siste seks-sju år. Men det er også rett at i løpet av de siste seks-sju år er Indias utenrikspolitikk blitt omtrent akkurat det motsatte
325 av hva den var tidligere. Det er også rett - det har stått i vår demokratiske presse - at USA sier til India at «betingelsen for at vi sender korn til dere, er at dere ikke driver handel mot Nord-Vietnam og Cuba. Vi skal hjelpe dere å hindre at inderne sultet i hjel, hvis dere vil være med og hjelpe oss til at vietnamesere og kubanere sultet i hjel.»

330 Vi har en stor aksjon i gang her i vårt land når det gjelder å skaffe kunstgjødsel og sende det til India, en aksjon som jeg ubetinget slutter opp om. Men jeg kan ikke la være igjen å minne om det forhold at samtidig med at vi skal sende kunstgjødsel for å redde inderne, og roser amerikanerne for deres innsats i India,
335 søker USA med alle mulige midler å hindre at italienske og britiske firmaer bygger kunstgjødselfabrikker f.eks. på Cuba. Det er et lite utviklingsland, som kan produsere mat til kanskje 15-20 millioner flere mennesker enn det selv har, og det blir hindret i dette av vår store allierte, mens vi skal bidra med nådegaver. Det er i dette en dobbeltmoral som plager meg. Men det må selvfølgelig ikke få

oss til i noen forbindelse å redusere vår hjelp til de fattige land; jeg synes at det beløp vi har bevilget til India er - som jeg også sa - altfor lite. Det var en altfor dårlig hjelp i forhold til den katastrofe India står overfor.

345 Norge er selvfølgelig ikke i enhver henseende ansvarlig for den politikk USA fører. Men jeg synes at utviklingen etter hvert har nådd det punkt at norske politikere må erkjenne at den store grad av lojalitet, den grad av integrasjon, samarbeid og støtte som Norge jo faktisk gir USA innenfor rammen av NATO, er beklagelsesverdig i lys av USAs opptreden i Vietnam og andre steder, og jeg vil
350 si rett ut at det er meg en glede at omfanget av militærnekting i Norge nå ser ut til å øke, og da en militærnekting som er såkalt ulovlig.

Jeg har sympati med de 40 unge mennesker som i dag åpent sier at de vil nekte militærtjeneste - ikke bare på det anerkjente religiøse og pasifistiske
355 overbevisningsgrunnlag, men på et rent politisk grunnlag og ut fra politiske, militærstrategiske og økonomiske vurderinger. Disse ungdommene sier at de vil nekte å gjøre militærtjeneste fordi norsk utenrikspolitikk og militærpolitikk føres etter retningslinjer som er uforenlige med deres politiske standpunkter. Dette ville ikke være et tilfredsstillende grunnlag selv etter min oppfatning, men
360 når de har full dekning for den påstand at det ikke er Norge og norske interesser man primært tjener i norsk militærvesen i dag, når de har dekning for den påstand at norske soldater indirekte og direkte er med på å styrke USAs militære prestisje og posisjon over hele verden, og denne brukes til å hindre sosial omveltning, da har jeg sympati for disse ungdommene. De peker i sin
365 begrunnelse på at norske myndigheter og vår forretningsstand - ikke minst skipsrederne - deltar i diskriminering og boikott av land med et annet styre enn USA ønsker, de deltar i en økonomisk krigføring mot fattige utviklingsland, samtidig som de - verken våre myndigheter eller vår forretningsstand -
noensinne synes å ha hatt skrupler når det gjelder å handle med og ha samarbeid
370 med rene diktaturstater som USA står i et vennskapelig forhold til. Man minner i denne forbindelse om våpeneksporten til Batista på Cuba, man minner om norskproduserte motortorpedobåter som er i bruk langs kysten i Vietnam og gjør en stor innsats, og man minner om at Norge på Kongsberg produserer den såkalte BULLPUP-raketten, som er i bruk i Vietnam. Etter mitt syn er dette i
375 strid med en lov og et vedtak i Stortinget, og det kan ikke her være noe argument for, det som jeg ser noen forsøkte å kjøre på, at man ikke har noen sikkerhet for at det er akkurat de BULLPUP-rakettene som Norge produserer, som kommer til Vietnam. Nei, det har man ikke, men det spiller her en helt underordnet

380 rolle. Norge er med i produksjonen av våpen av de typer som brukes i Vietnam, og man sender dem til bl.a. USA, som er i krig. Jeg vil spørre om dette ikke er i strid med de retningslinjer som er vedtatt i Norges Storting for slike tilfelle?

385 Man kan snakke lenge også om andre allierte i NATO f.eks. Portugals volds- og undertrykkelsespolitikk delvis i sitt eget land, men først og fremst selvfølgelig i Afrika, i Angola og Mozambique, men det vesentlige er jo at Portugal hadde ikke hatt noen mulighet for dette om det ikke hadde vært for USAs militære og økonomiske støtte, og om det ikke hadde vært for Portugals posisjon innenfor NATO, som Norge aldri har protestert imot.

390 De ungdommene jeg nevnte, vil ikke være med i et militærvesen som står som USAs allierte og på USAs side i kampen mot den nasjonale frigjøringsfront i Vietnam - og jeg våger å si, som står på USAs side i kampen mot det overveldende flertall av Vietnams befolkning. De vil ikke tjene et militærvesen
395 som er en integrert del av den militærmakt som står for vond og gammeldagsimperialisme og mot nasjonal, sosial og økonomisk frigjøring i de fattige nasjoner.

En annen hovedmotivering er rent våpenteknisk. Det er atomvåpnene og den
400 trussel de utgjør mot hele menneskeheten, som jeg ikke skulle behøve å utdype i denne debatt, idet det var et av hovedpunktene i utenriksministerens redegjørelse. Disse militærnekterne på politisk grunnlag sier: I dag er det norske forsvaret rede til å bruke atomvåpen om det anses berettiget - og man kunne tilføye at den fulle bestemmelsesrett over dette har ikke bare norske
405 myndigheter, men myndigheter utenfor Norge. De hevder i denne forbindelse at den militære integrasjon i NATO, hele den militære utbyggingen av vårt land - særlig i Nord-Norge - som har skjedd ved NATO-midler, dvs. USA-midler, er et trekk i det samme bildet, og den gjør Norge til en base for den amerikanske militærmakt - til tross for at det i dag ikke lenger er noen i denne sal som hevder
410 fra denne talerstol at det foreligger noen krigstrussel mot norsk område. Det har man sluttet med. Som en debattant forleden sa: Man har endelig sluttet med å si at Sovjetsamveldet har truet Norge militært helt fra det frigjorde Finnmark og trakk seg ut igjen.

415 Det ligger også en økonomisk, global vurdering bak militærnekting. I 1964 hadde verdens totale forsvarsutgifter passert 910 milliarder norske kroner. Jeg tror de nå har passert 1000 milliarder norske kroner. NATOs forsvarsutgifter

utgjorde over 50 pst. av alle militærutgifter i verden. Opp imot disse i dag ca.
420 1000 milliarder norske kroner i opprustning kan man stille de ca. 60 milliarder
som gis de såkalte utviklingsland. Jeg sier «såkalte» her, fordi det finnes en god
del former for økonomisk investering også i utviklingsland som ikke fortjener
betegnelsen «utviklingshjelp», men snarere det motsatte. Av de 8 milliarder
dollar som i 1964 ble gitt som hjelp til utviklingslandene, ble over 4 milliarder
425 dollar eller over 50 pst. tilbakebetalt som avdrag på gjeld og som renter på gjeld
som u-landene har til de rike land. Hjelpen til utviklingslandene begrenser seg
dermed til 3 pst. av verdens totale militærutgifter - et forhold som er
uakseptabelt så lenge mye over en halvpart - kanskje to tredjedeler - av verdens
befolkning lever i sult, nød og uvitenhet.

430 Dette var en kort gjengivelse av de hovedgrunner disse initiativtakere har for å
nekte militærtjeneste på erklært politisk grunnlag. Vi har fått en kvinnelig
justisminister i Norge. Og det er grunn til å hilse med glede at da vi fikk en
kvinnelig justisminister, var det også en som var usedvanlig dyktig. La det være
435 sagt. Men det er med den største beklagelse en kan konstatere at da vi endelig
fikk en dyktig kvinne med i Regjeringen - unnskyld, nå var jeg for grov - da vi
fikk en så dyktig kvinne med i Regjeringen, viste det seg at hun var av de
beinharde konservative, med en helt kynisk holdning til folk med andre
meninger enn hun selv har i spørsmål som krig og fred. Da viste det seg at
440 istedenfor økt toleranse overfor ungdommer som ber om å få tjene sitt land på
andre måter enn den merkelige måten menneskene har tjent sine land på siden
menneskeheten oppstod, fikk vi en redusert toleransegrense. Vi fikk en
kraftigere reaksjon mot slike ungdommer. Vi har Sverre Røed Larsen sperret
inne for 16 måneder. Hr. Gunnar Garbo har tatt saken opp her i Stortinget, og
445 det hjalp ikke særlig mye overfor justisministeren.

Vi må regne med mange slike henvendelser i tida som kommer. Jeg tror ikke det
blir noen folkebevegelse av ungdommer som er villige til å gå i fengsel, men jeg
tror det blir ganske, ganske mange. Det er tilstrekkelig mange som vil ta den
450 belastning det er for en ungdom å gå i fengsel i 16 måneder, tilstrekkelig mange
til at opinionen vil få øynene opp for disse problemene. Disse ungdommene vil
gjøre det, fordi de er engasjert i verdens problemer, og først og fremst da i de
fattige folks og nasjoners problemer, fordi kampen for fred, kampen for
økonomisk og sosial likestilling og utjamning i verden står dem som livets
455 viktigste innhold. Det skal vi være glade for, for det er ungdom uten egoisme
som hoveddrag i sin karakter. Det er solidariteten med de fattige i verden som

for dem er det vesentlige. Og de skal sperres inne! Vi andre som bare lot oss lede inn i de militære rekker og gjorde unna vår militærtjeneste, hører til de respektable; men de unge som har dette perspektiv, og som er villige til å gjøre noe, skal behandles som forbrytere! Jeg vil så sterkt jeg kan, appellere til Stortingets medlemmer fra alle partier, uansett hva de måtte mene om min og andres argumentasjon, at de søker å påvirke utviklingen i mer positiv retning.

Her har Venstre en spesiell oppgave. Venstres landsstyre har, så vidt jeg skjønner, gitt uttrykk for helt klare standpunkter i dette spørsmålet. Og det er også kommet uttalelser fra denne sal som jeg går ut fra at forsvarsministeren og de ledende folk i Atlanterhavskomiteen ikke liker når de samarbeider om hvordan de skal takle mitt innlegg akkurat nå.

Venstre har uttrykt seg klart, og Venstre er fra radikalt hold blitt anklaget for å være med i en borgerlig koalisjon som vil føre en konservativ politikk. Det har vært pekt på at Venstre ingen innflytelse har osv. Jeg vil bare bringe den lille utfordring at her håper jeg virkelig Venstre kan gjøre sin innflytelse gjeldende, da jeg er kjent med at hele Venstres ungdom mener den offisielle linje i disse spørsmål er uakseptabel og intolerant.

Utenriksministeren brukte mesteparten av sin redegjørelse til ikke-spredningsavtalen. Det var det selvfølgelig grunn til, selv om jeg synes at han kunne tatt opp flere spørsmål ved denne anledning. Vi har ikke vært forvent med gode resultater av de mange nedrustningsforhandlinger som har vært ført siden krigen. Det er dessverre grunn til å slå fast at ikke-spredningsavtalen ikke er noen nedrustningsavtale. Det er bare en avtale som tar sikte på å hindre at vi får flere atommakter. I beste fall kan den føre til at de to supermakter søler begrense den videre opprustning på atomvåpnene og rakettenes område. Men til tross for avspenningen og til tross for denne avtalen, om den blir godkjent, vil de to supermaktens krigsbudsjetter fortsette å stige. Der har det dessverre ikke skjedd noe som helst.

Det er beklagelig at USA og Sovjet ikke kunne komme til enighet om slike avtaler på et tidligere tidspunkt. Jeg synes at når man ser hvordan man i dag vurderer kontrollproblemene, bør en del politikere slå tilbake og se hvor lenge og varmt de talte for det synspunkt at det var dessverre ikke mulig å kontrollere slike avtaler. I dag er det blitt mulig å kontrollere dem. Etter mitt syn har det vært tilfelle hele tiden, og jeg synes det er grunn til å minne om at Norge f.eks. i

De forente nasjoner ikke stemte for at atomvåpen skulle erklæres folkerettsstridige, noe jeg tror ville være en veldig viktig prinsipiell utgangsstilling for nedrustningsforhandlingene.

500

Det er en god del skepsis blant en god del stater overfor denne avtale. Det er meget beklagelig at de skal være slik. Det er grunn til - som mange har gjort - å feste oppmerksomheten ved at det land som synes mest uvillig, er Vest-Tyskland. Det er det Vest-Tyskland som igjen er blitt en militær stormakt. Det er det Vest-Tyskland som der nynazistiske tendenser gjør seg gjeldende, om man ikke skal si sterkt ennå, kan man i hvert fall si uendelig mye sterkere enn noen trodde inntil for kort tid siden. Det er dette Vest-Tyskland som ikke ønsker det, og det er i dette Vest-Tyskland vi har flest av de EEC-aktivister som ser en felles europeisk atomstyrke som selve sluttmålet og storverket i en europeisk integrasjon. Den siden av saken kan vi vel også vurdere i forbindelse med vårt forhold til Fellesmarkedet. Finansminister Strauss karakteriserer avtalen som en ny Morgenthau-plan - det var den amerikanske statsråds plan om å holde Tyskland nede etter kapitulasjonen. Og det har vært tyske kretser som karakteriserer avtalen som et «nytt Versailles».

515

Kansler Kiesinger synes å være meget kritisk. Den vesttyske NATO-ambassadør Grewe er en absolutt motstander av avtalen.

520

Forholdene omkring utkastet til en avtale om ikkespredning av atomvåpen er, tror jeg, også knyttet til og vi kunne få innflytelse over utviklingen av markedssituasjonen i Europa. Som jeg sa, går de mest entusiastiske inn for en felles europeisk atomstyrke, og de satser naturlig nok sterkt på ikke å redusere f.eks. EURATOMs innflytelse og betydning.

525

Storbritannia har derimot sluttet sterkt opp om utkastet til ikke-spredningsavtale. Dette vil for de viktigste kretser i Fellesmarkedet stå som et nytt eksempel på Storbritannias nære tilknytning til USAs politikk. Når alt kommer til alt, er det jo slik at det nettopp er Storbritannias nære forhold til USA, og Wilson-regjeringens lojalitet til og med overfor USAs krig i Vietnam, som er hovedårsaken til at Frankrike motsetter seg britisk medlemskap, og som var det i 1962. Jeg sier ikke dette fordi jeg aksepterer noen fransk problemstilling. Jeg sier det fordi jeg vil si at jeg ikke kan se at mulighetene for at britene ordner sitt forhold til Fellesmarkedet, synes særlig store på relativt kort sikt. Der tror jeg det er riktig å nevne at ikke-spredningsavtalen, som er en meget

530

positiv ting, kan - som mange har pekt på - komme til å bli en negativ faktor, fordi den av mange betraktes som å virke på samme måte som Nassau-avtalen i 1962, som satte de definitive punktum fra de Gaulle overfor Storbritannia.

540 Dette blir en markedsdebatt, og heller ikke jeg skal snakke lenge om de spørsmålene. Men jeg må si at det kunne være hyggelig å finne ut litt mer om hvor Regjeringen og regjeringspartiene står i disse spørsmålene. Jeg har ikke kunnet bringe nøyaktig på det rene hva utenriksministeren sa i London. Men jeg synes at det må bli klart hvor Regjeringen nå står. Det er ikke riktig å si at det
545 er naturlig i Norge at Regjeringen overleverer et spørsmål til Stortinget, at Stortinget så svarer, og at Regjeringen så setter denne politikk ut i livet. Det er faktisk omtrent på denne måten enkelte argumenterer. Det er ikke så. Det er i strid med vår parlamentariske praksis. Selv om den forrige regjering i første omgang la fram en melding og i neste omgang en proposisjon, var det ikke tvil
550 om den regjeringens standpunkt i første omgang, da den la det fram for Stortinget. Som kjent tok den forrige regjering sammen med de fleste andre politikere standpunkt straks valget i 1961 var over, og da var vi ikke i tvil. I dag vet vi at vi har en regjering med 15 medlemmer, hvorav - hvis jeg ikke tar helt feil - 6 i 1961 og 1962 - stod nokså aktivt i kampen mot norsk medlemskap i
555 Fellesmarkedet - altså 6 statsråder av 15 - og en av de store forgrunnsfigurer i kampen mot medlemskap var den ærede statsminister Borten, hvis fravær vi igjen har grunn til å beklage. Men man venner seg til alt. - Da er det klart at man må ha grunn til å spørre: Hvor står Regjeringen? Hvordan vil man løse dette problem?

560 Jeg har sett at svært mange er begynt å uttrykke seg noe annerledes enn før. Særlig aktuell er hr. Hans Borgens uttalelse. Det skulle være morsomt å høre ham utdype den litt nærmere. Under den forrige debatt om medlemskap hevdet hr. Borgen hele tiden at norsk landbruks problemer måtte løses. Men det han
565 hevdet den gang, var at de ikke var løsbare innenfor rammen av Fellesmarkedet. I dag nærmer han seg problemet på en litt annen måte, i dag sier han at norsk landbruks problemer må løses innenfor Fellesmarkedet. I dag har han altså plutselig fått den oppfatning at det er mulig å løse disse landbruksproblemene, mens han sist syntes helt overbevist om - og det vet alle var realistisk - at norsk
570 landbruk, om vi kommer med i Fellesmarkedet, ikke kan løse sine problemer på den måten hr. Borgen vil.

Jeg er ikke enig med hr. Finn Moe i svart mye av disse spørsmålene i hvert fall,

575 men han har selvfølgelig rett i at assosiering eller handelsavtale er omtrent samme sak. Derfor går skillelinjene mellom dem som vil ha fullt medlemskap, og dem som vil ha andre løsninger. Der synes jeg at de partier som hadde et klart standpunkt sist, også nå bør stå fram med et klart standpunkt.

580 Når vi ikke har engasjert oss særlig sterkt i de beskjedne tilløp til debatt som det i den nye runden hittil har vært om Fellesmarkedet, er det fordi vi vurderer det slik at utsiktene til en ordning av britisk medlemskap er svært små. Jeg må si, uten at jeg vil bruke så sterke ord som statsministeren nå brukte om Wilson - det er nok så merkelig til å være statsministeren å bruke så sterke ord - at jeg ikke er
585 helt overbevist om at Storbritannias forhandlinger med Fellesmarkedet er oppriktig og ærlig ment. Jeg er ikke helt sikker på det. Jeg har en følelse av at det kanskje er om å gjøre å skaffe seg et alibi, og at Storbritannia egentlig ønsker seg andre løsninger. Men dette er bare en tanke og teori.

590 Det som har vært en glede for oss å konstatere, er at det alternativ vi satte fram som forslag fra Stortingets talerstol i 1962, er blitt vesentlig styrket i tida som er gått. Vi foreslo at Norge skulle søke kontakt med andre nordiske land for å skape et utvidet samarbeid i Norden og for å opptre samlet og felles fra Nordens side overfor Fellesmarkedet med sikte på en handelsavtale. Dette mente vi ville
595 sikre våre økonomiske handelsmessige forbindelser med fellesmarkedslandene, og det ville samtidig hindre at Norge måtte bøye seg for alle de betenkelige ting i forbindelse med Roma-traktaten og EEC.

Det er en glede å konstatere at det nordiske økonomiske samarbeid har utviklet seg i et forrykende tempo siden den gang. Det er en glede å konstatere at våre
600 mest framtrepende politikere, som i 1956-1957 veltet en nordisk tollunion, i dag synes å få stadig større sympati og forståelse for det nordiske alternativ. Jeg har lyst til å si dette: I 1949 var det Norge som sviktet Norden og sørget for at det nordiske alternativ ikke ble valgt i forhold til NATO. I 1956-1957 var det igjen
605 Norge som hindret en nordisk løsning. Nå er det tredje gang. Jeg tror det iallfall vil trekke ut med Storbritannias medlemskap. Jeg tror at den eneste realistiske mulighet er en felles nordisk opptreden. Det er da tilfredsstillende å kunne se at første gang Norden samlet seg i slike spørsmål, ble enige og felles betingelser, ja, til og med ble enige om en svensk formann i delegasjonen - det var godt vi
610 kunne akseptere det - og varslet forhandlinger med fellesmarkedslandene i forbindelse med Kennedy-runden, da gav det resultater. Ikke før var dette samlede nordiske initiativ etablert. Før kommisjonen i Brussel skjønte hvor det

615 hele bare hen, og erklærte at de betingelser Norden inntil da var gitt i Kennedy-
runden, ikke var tilfredsstillende og måtte bedres. Vi har sjelden sett et bedre
eksempel på at enighet gir styrke i nordisk sammenheng.

620 Det er mitt ønske at norske politikere fortsetter å øke sin sympati for Norden
som, jeg hadde nær sagt et alternativ både til Fellesmarkedet og til andre former
for blokker, et alternativ som vi kan stå på økonomisk, samtidig med at det ikke
på noen måte behøver å innebære noen slags nordisk nasjonalisme eller noen
form for isolasjon fra andre land eller folk i andre verdensdeler.

625

Kilde

Stortingstidende 1966/1967 s. 2710-2718

Emner

Amerika, Innlegg i Stortinget, USA, Utenriks, Utenrikspolitikk, Vietnam

630

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/anti-amerikanisme>

635

640

645

650